

Тема. БІЛОРУСЬ



- Офіційна назва - Республіка Білорусь
- Столиця - Мінськ
- Площа - 207,6 тис. км²
- Населення - 9,5 млн осіб (на 2017 р.)
- Мови - білоруська, російська
- Форма державного правління - республіка
- Форма державного устрою - унітарна держава
- Адміністративний поділ - 6 областей
- Найбільші міста - Мінськ, Гомель, Могильов, Вітебськ
- ВВП на душу населення - 5143 дол. (2017 р.)

ПРИГАДАЙТЕ

1. Що спільного між Україною і Білоруссю в історичному минулому та рисах географічного положення?
2. У чому полягають особливості сучасного суспільно-політичного життя в Білорусі?
3. Яке ставлення в Білорусі до євроінтеграційних процесів своєї країни?

4. Яку роль відіграє офіційний Мінськ у вирішенні конфлікту на Сході України?

- **Місце країни у світі та регіоні. ЕГП країни.** Країна займає компактну територію на сході Європи, у басейнах річок Німан і Західний Буг. Білорусь межує на сході з Росією, на півночі та північному сході — з Латвією та Литвою, на заході - з Польщею, а на півдні - з Україною. Білорусь - північний сусід України та колишня радянська республіка, що не має виходу до моря. За площею вона порівнянна з такими європейськими країнами, як Велика Британія і Румунія, за чисельністю населення - як Швеція, Угорщина і Австрія.

Пращури білорусів оселилися на цій території близько 1500 років тому. За різних часів Білорусь входила до складу Київської Русі, Великого князівства Литовського, Польщі, Росії. У листопаді 1917 р. тут була проголошена радянська влада, що проіснувала до 1991 р. Після розпаду Радянського Союзу Білорусь одержала незалежність. Мінськ став штаб-квартирою Співдружності Незалежних Держав.

- **Основні чинники розвитку.** Білорусь дуже збіднена на мінерально-сировинну базу, однак має кваліфіковані трудові ресурси. Надра країни містять лише нерудні мінеральні ресурси: кам'яну та калійну сіль, фосфорити, торф, сировину для виробництва будівельних матеріалів (кварцові піски, гончарні глини, цементна сировина). Головними річками країни є Дніпро та його притоки (Прип'ять, Сож і Березина), Західна Двіна, Німан і Західний Буг. У країні налічують понад 10 тис. озер, а Полісся є найбільшим у Європі районом боліт і заболочених земель (7₃ площі країни). Ліси вкривають близько 43 % території країни, з домінуванням хвойних порід.

Геоекологічне положення Білорусі ускладнюється наслідками аварії Чорнобильської АЕС в 1986 р., коли особливо постраждали південно-східні області. Ці наслідки й досі позначаються на здоров'ї місцевого населення і відлякують потенційних туристів від країни.

У Білорусі посилюються процеси депопуляції, що призводять до зниження працересурсного потенціалу. Нині до трудових ресурсів належать 4,3 млн осіб (45 % від населення країни). Частка зайнятих у сільському господарстві, будівництві, промисловості зменшується, хоча і залишається підвищеною (у сільському господарстві - 10 %, у промисловості - 23 %), а питома вага працюючих у сфері послуг поступово збільшилася до 67 %. Трудові ресурси країни відзначаються високою кваліфікацією, оскільки в Білорусі чисельність студентів до чисельності населення у відповідному віці становить аж 91 %. Тому висока освіченість білорусів і наявна ефективна система підготовки кваліфікованих кадрів є однією з надважливих конкурентних переваг країни.

Серед природних багатств Білорусі особливе економічне значення мають рекреаційні ресурси (мінеральні води, лікувальні грязі, клімат тощо), але використовуються вони ще не повного мірою.

- **Система розселення.** Білорусь, як і інші слов'янські країни, переживає істотне зниження чисельності населення. Через значне перевищення смертності над народжуваністю природний приріст уже чимало років є від'ємним.

Населення розміщується територією країни вкрай нерівномірно: найзаселенішою є середня смуга країни, малонаселені північні райони та заболочене Полісся. Загалом середня густота населення становить 46 осіб/км². Останніми десятиліттями кількість містян швидко збільшується, і нині в містах мешкає вже 77 % населення. Найбільші міста: Мінськ (1,9 млн осіб), Гомель (535 тис.), Могильов (380 тис.), Вітебськ (377 тис.) та ін. У сільському розселенні переважають середні села. Із 2005 р. в країні існують такі поселення нового типу, як агромістечка, у яких умови життя максимально наближені до міських.

- **Сучасний стан господарства.** Економічна політика Білорусі спрямована на конверсію оборонної промисловості та створення ринкової економіки з потужним державним сектором. Більшість підприємств залишається в державній власності, а процесу приватизації підлягли лише підприємства

торгівлі та сфери послуг. Держава продовжує сплачувати субсидії сільськогосподарському сектору й зберігає контроль за цінами.

Промисловість залишається важливою сферою діяльності господарства, у якій виробляється 40 % сучасного ВВП. У країні широко видобувають калійну сіль, торф, природні будівельні матеріали. Майже всю електроенергію (99 %) виробляють на ТЕС. Нафту й природний газ імпортують з Росії, оскільки власний видобуток мізерний. Основним виробництвом обробної промисловості є машинобудування. Білорусь виробляє вантажні автомобілі (мал. 40) і автопоїзди, надважкі самоскиди для гірничодобувної промисловості, трактори, бульдозери, сільськогосподарську техніку, побутову техніку на національних автогігантах «БелАЗ», «МАЗ», «БААЗ». Найбільші машинобудівні центри — Мінськ, Жодіно, Гомель. Хімічна промисловість виробляє синтетичне волокно, органічні кислоти, лаки й фарби тощо. Потужне виробництво добрив створене на базі місцевих калійних солей. Традиційною для Білорусі є текстильна промисловість (виробництво лляних, вовняних, шовкових і бавовняних тканин), масово виробляють килимові вироби, штучне хутро й взуття.



Мал. 40. Кар'єрний самоскид заводу «БелАЗ» - один із найбільших у світі

Білорусь вирізняється продуктивністю сільського господарства і є важливим експортером продовольства. Нині аграрне виробництво спеціалізується на скотарстві, свинарстві, льонарстві й картоплярстві. Тваринництво дає $\frac{3}{4}$ усієї агропродукції, здебільшого поширене молочно-м'ясне скотарство. Білорусь є великим постачальником м'яса та молока. Навколо великих міст розвинуті свинарство й птахівництво. Основними рослинними культурами є жито, ячмінь,

пшениця, льон-довгунець, цукровий буряк, бобові. Повсюдно у великій кількості вирощують картоплю й овочі.

Сфера послуг поступово стає визначальною в білоруській економіці, і 2016 р. на неї припадало вже 52 % ВВП. Найбільша частка ВВП припадає на торгівлю і громадське харчування, транспорт, освіту, фізичну культуру, страхування тощо.

У країні розвинені залізничний, автомобільний і трубопровідний види транспорту, які обслуговують внутрішні та зовнішні зв'язки країни. Білоруська залізниця здійснює близько 75 % усіх перевезень вантажів у країні і понад 50 % пасажирських. Протяжність залізниць - 5,5 тис. км. Розвинений автомобільний транспорт, річковий флот здійснює перевезення, переважно в басейні Дніпра. Повітряний транспорт розвинений відносно слабо, найбільший аеропорт діє неподалік Мінська. За радянські роки було збудовано широку мережу трубопроводів, зокрема нафтопроводів (1,52 тис. км) і газопроводів (5,3 тис. км), транзитні функції яких нині відіграють винятково важливу роль для економіки Білорусі.

Завдання1.

- 1. Користуючись атласом, визначте особливості пролягання головних транспортних комунікацій Білорусі: а) нафтопроводу «Дружба», б) газогону «Ямал-Європа», в) «критських» транспортних коридорів № 1 (Гданськ-Москва), № 2 (Берлін-Москва) та № 9 (Балтійське море - Чорне море).*
- 2. Як впливає транзитне географічне положення Білорусі на її участь у МПП?*

Міжнародний туризм у країні не набув широкого розвитку через слаборозвинену туристичну інфраструктуру, а також радіоактивне забруднення близько $\frac{1}{5}$ території Білорусі внаслідок Чорнобильської катастрофи, коли особливо постраждали Гомельська та Могилевська області, що відлякує іноземних туристів. У 2016 р. до Білорусі приїхало всього 860 тис. туристів.

Утім країна має унікальні природні рекреаційні об'єкти: природні ландшафти і мальовничі озера; історичні й архітектурні пам'ятки (меморіал Другої світової війни - Брестська фортеця, меморіальний комплекс «Хатинь», середньовічні замки в містах Мир і Ліда). На території Білорусі розміщена більша частина заповідника «Біловезька Пуща», у якому охороняють популяцію зубрів (мал. 41).



Мал. 41. Зубри в заповіднику «Біловезька Пуща»



- Населення - 1,97 млн осіб; густота населення - 5660 осіб/км².
- Місто лежить на схилі Мінської височини, на березі ріки Свіслоч (басейн Дніпра).
- Відомий з 1067 р. під назвою Менеськ. Із XIV ст. перебуває у складі Литви і Польщі, а з 1793 р. - Російської імперії. У 1919 р. Мінськ стає столицею радянської Білорусі, а з 1991 р. - незалежної Білорусі.
- Мінськ - найбільший економічний і транспортний центр Білорусі. Розвинуті машинобудування (автомобілебудування, електроніка, побутова

техніка), харчова, легка, поліграфічна промисловість, діє єдиний у Білорусі метрополітен, а також залізничний вокзал і міжнародний аеропорт.

- У Мінську чимало визначних історичних місць і пам'яток архітектури, зокрема Троїцьке передмістя (XV-XVII ст.), собор Св. апостолів Петра і Павла (1610-20), кафедральний собор Діви Марії (1700-10), костіол Св. Сімеона і Олени (1905-10) та ін.

- Просторова організація господарства Білорусі. Природні ресурси, історія розвитку, господарська спеціалізація областей Білорусі дуже різняться. Головний економічний центр країни - місто Мінськ, у якому виробляють більше чверті ВВП країни, це важливий науково-освітній і культурний центр Білорусі (мал. 42).

Щодо розміщення інших промислових центрів по території Білорусі, то характерною його особливістю є відносно рівномірний розподіл промисловості переважно в центральній і східній частинах країни, у таких великих містах, як Гомель (100 промислових підприємств переважно машинобудування та металообробки), Могильов (хімічна і нафтохімічна промисловість, машинобудування і металообробка, харчова і легка промисловість) і Вітебськ (розвинуті машинобудування, електронна, хімічна, деревообробна промисловість, великий центр трикотажу і килимових виробів). На заході країни підвищена питома маса агровиробництва.

- **Зовнішньоекономічні зв'язки. Відносини з Україною.** Білорусь підтримує зовнішньоекономічні зв'язки зі 170 країнами світу.

В основі експорту - продукція легкої промисловості, тракторо- та автомобілебудування; імпортує - енергоносії, машини, устаткування, транспортні засоби, продукцію хімічної промисловості. Головними торговельними партнерами Білорусі традиційно є Росія, Німеччина, Україна, Латвія.



Мал. 42. Области Білорусі

Українсько-білоруським відносинам притаманні стабільність, взаємна зацікавленість у нарощуванні співробітництва, насамперед - торговельно-економічного, що зумовлено географічною близькістю, високим рівнем виробничих і науково-технічних зв'язків практично в усіх сферах діяльності. Товарообіг між двома країнами становить близько 3,6 млрд дол. (2016 р.). Постійною є взаємодія України з Білоруссю в гуманітарній сфері, до чого спонукають історичні традиції, близькість культур, суміжність територій, проживання в Білорусі 237 тис. українців, а в Україні близько 275 тис. білорусів. Білорусь із 2014 р. бере активну участь у вирішенні військово-політичного конфлікту на Сході України, надавши свій нейтральний майданчик (Мінський переговорний процес) задля мирного врегулювання ситуації на Донбасі.

ДЛЯ ДОПИТЛИВИХ

- Білорусь - країна Європи, але не отримала членство в Раді Європи, громадяни республіки не мають права відстоювати свої інтереси в Страсбурзькому суді, до того ж країна Білорусь - єдина європейська країна, де все ще застосовують смертну кару.

- Білорусь - країна стартапів. Саме тут були створені ігри *WorldofTanks*, мобільний месенджер *Viber*, додаток *Msqrd* й багато іншого. Білоруський Парк високих технологій іноді називають «Кремнієвою долиною Східної Європи».



1. Перегляньте презентацію за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=oZoS1eFjYf4>

1. Визначте риси ЕГП Білорусі та їхній вплив на зовнішньополітичне й зовнішньоекономічне життя країни.

2. Охарактеризуйте основні чинники розвитку господарства Білорусі та на їх підставі визначте місце країни в міжнародному поділі праці.

3. У чому полягає особливість розселення населення в Білорусі? До якого типу населених пунктів варто включати агромістечка, що почали розбудовуватися в країні з 2005 р.? Чи доцільно це явище розглядати як прояв субурбанізації?

4. Які зміни відбуваються в структурі економіки Білорусі? Покажіть на карті найбільші промислові центри та промислові райони країни.

5. Назвіть характерні риси просторової організації господарства Білорусі.

6. Які тенденції мають сучасні українсько-білоруські відносини?